

ZNACI IDENTITETA

HUAN GOJTISOLO

Preveo
Dalibor Soldatić

■ Laguna ■

Naslov originala

Juan Goytisolo
SEÑAS DE IDENTIDAD

Copyright © Juan Goytisolo, 1966
Copyright © Alianza Editorial, S.A., Madrid, 1999
Translation Copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za Monik, uvek

Esta obra ha sido publicada con una subvención de la Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas del Ministerio de Cultura de España

Ovo delo objavljeno je uz pomoć Glavne uprave za knjigu, arhive i biblioteke Ministarstva za kulturu Španije

Prošlost je otišla; sutrašnjica nije stigla.
FRANSISKO DE KEVEDO

Budimo jasni, rekoh za sebe; gde se nalazi groblje?
Napolju ili unutra? ...Groblje je u Madridu.
Madrid je groblje.

MARIJANO HOSE DE LARA

Bolje razaranje, ogranj.
LUIS SERNUDA

SADRŽAJ

Jedan11
Dva64
Tri	106
Četiri	151
Pet	228
Šest.	305
Sedam	360
Osam	387

JEDAN

S mešten u Parizu udobno smešten u Parizu s više godina boravka u Francuskoj nego u Španiji s više francuskih običaja negoli španskih u već klasičnom suložništvu s kćerkom jedne ugledne ličnosti iz izgnanstva sa stalnim boravkom u Gradu svetlosti i povremenim posetama svojoj domovini s ciljem davanja pariskog svedočanstva o španskom životu koje bi moglo *epater le bourgeois*¹ stručni poznavalac široke evropske geografije tradicionalno neprijateljski raspložene prema našim vrednostima a da u programima njegovih putovanja ne izostane poznati blagoslov bradatog moćnika nekada rajskog ostrva u Karibima pretvorenog danas dëlom zahvaljujući polucrvenim crvenim i korisnim idiotima u ućutkan i utućen ploveći koncentracioni logor koji je pobegao od stvarnosti sadašnjeg trenutka u lak udoban i koristan nekonformizam pojavljujući se uz oprezno prenemaganje i proraćunatu taktiku u svim dvoranama budalastog krhkog sveta da bi osigurao oproštaj i milost zlobnih kritičara s druge strane Pirineja dok je cenzus naših autentićkih filmskih vrednosti predmet voljnog ignorisanja s ključem u bravi i zaverom ćutanja to su

¹ Fr.: zapanjiti (malo)graćanina. (Prim. prev.)

odlike pojedinca o kojem je reč i njegovih dodira i koordinata u inostranstvu unapređenog u službenog fotografa *Frans presa* i neukusno najavljenog van naših granica preživelim međunarodnim repertoarom klicanja i čudovišnih pozdrava kojima se u nekim krugovima uvek dočekuje ono što izokola ili izbliza miriše na antišpansko zato što je snimio kratki dokumentarac o pogrešnom i nedovoljnom planiranju očajno montiran lišen lepe fotografije i poezije čemu ne treba da se čudimo budući da smo naviknuti na činjenice i stavove čije tužno ponavljanje otkriva nemoćnu mržnju naših neprijatelja bilo koji režim vladao u našoj domovini počev od protivreformacije do danas Španija trpi najnepravednije napade razdražujuće i nedopustive koji su mogli biti upućeni jednoj naciji napade koji se periodično i sistematski uvek iznova javljaju iz upornog rova laži zlih namera tendencioznog i zlonamernog izveštavanja o svemu što podrazumeva ugrožavanje suverene odluke jedne zemlje da vlada samom sobom bez stranog uplitanja i proizvoljnih namećanja i ako su ti napadi nedostojni kada nam dolaze od nekog sa strane ne zaslužuju više od prezira ako potiču od zemljaka spremnog da se priključi na kloaku postajući bezvredna ličnost zaostalih političkih stavova poznatih do prezasićenosti u ovom trenutku tako sumnjivo iscrpljenom polemičkim nemirima praviti sličice s periferije vrlo je lako ne treba se čak potruditi da budu autentični statisti preobučeni u policajce mogu pretući jednog „radnika“ svući dete umazano ugljem i posesti ga na gomilu đubreta dostupno je svakom bestidniku ali ko to radi iskazuje takav moralni stav da je bolje i ne pominjati ga mada ne bi bile dovoljne dve imenice i predlog za teško razumljivu uvredu lukavo poniženje kuđenje ljagu i porugu koji se pale s mrtvački bledim svetlima laži ne može biti slobode ni široke ruke ni trpeljivosti ako su prestupničke niko ne poriče da u Španiji ima bede i patnje fotografisati bedne barake zajednički je zadatak ne samo u civilizovanim zemljama Evrope već na zlatnom tlu Sjedinjenih Američkih Država pronaći nekakvo

rahitično dete naduvenog stomaka takođe ni u jednom narodu nije problem koliko god visok mu bio životni standard kada gangsteri fotografskog aparata naume da ga slikaju i inostranoj intelektualnoj snobovskoj publici pokažu nedostatke ljudskog društva ali nedopustivo je i nečasno gledati samo jednim okom nije moguće odbiti da se sagleda celina shvatiti samo deo jasno je da ima gladi suše i zapuštenosti u srži celokupnog tog scenarija Mursije i Andaluzije ali ima takođe nešto što izveštačeni bezvredni pariski lik zaboravlja a to nešto je nada više nego bilo gde potrebno je te vekovno siromašne krajeve osmotriti bistrog pogleda i otvorenog srca ne težeći besmisleno da se njihove tajne prenesu ovlašnim uzgrednim viđenjem svojstvenim pre jednom lažnom Merimeu negoli potomku dobrostojeće poštovane porodice čijeg je oca mučki ubila crvena horda dobrom detetu sa svim ukusima i prohtevima s hrišćanski plaćenim obrazovanjem u drevnoj verskoj instituciji pod nadzorom i zaštitom besprekornih dostojnih ljudi suština je ponavljamo u tome da se klekne pred tim prostranim suvim predelom pogleda uperenog u nebo da bi se zaustavio oblak i da se pročeprka po zemlji da bi se moglo zaigrati na spasiteljskom izvoru a kada nije tako biće to samo hod naslepo sred iskričavog vrtloga sijere doživljavajući dramatično neutješno Polifemovo svedočanstvo uz štetu nanetu duši nastojanje da se bude žalosni pametnjaković i lažljiva glavna ličnost...

Tako su govorili o tebi kada je izgred s dokumentarcem razglašen po kafanama i skupovima, sastancima i večerima – ljudi i žene zadovoljni time što ti je smešan dekret samim tvojim rođenjem dodelio za zemljake nejasne prijatelje iz detinjstva, bezazlene kolege tokom školovanja, rođake hladnog zastrašujućeg pogleda, vrle i tužne članove porodice, sve njih zarobljene nedodirljivim klasnim privilegijama, istaknute i dobromisleće pripadnike ostarelog prevaziđenog sveta koji su ti, ne pitajući

te za dozvolu, s verom, moralom i zakonima skrojenim po svojoj meri pružili zbrkan isprazan red od kojeg si pokušao da pobeogneš, verujući kao i toliki drugi u obnavljajuću i pročišćavajuću promenu koja se zbog tajanstvenih nepredvidljivih okolnosti nije ostvarila; i posle dugih godina izgnanstva ponovo si bio tamo, u bolnom i voljenom predelu svoje mladosti, dok su eukaliptusi iz bašte provetrali svoje zeleno granje a promičući oblaci-selice plutali prema suncu kao mračni labudovi, i osećao si se ne kao rasipni sin koji saginje glavu pred ocem, već kao krivac koji se krišom vraća na mesto svog zločina, dok Glasovi – urođena zloba i osujećenost tvoje kaste udružene u horu – nastavljahu svoju gluvu pesmicu podmuklo ti šapćući na uho: „Ti koji si bio naš i raskinuo si s nama imaš pravo na mnoge stvari a nama nije teško da to priznamo imaš pravo da misliš da tvoja domovina živi uistinu groznim životom žao nam je zbog tvoje greške ali ko diže prepreke vlasnici andaluzijskih seoskih gazdinstava jedini su koji sebi dozvoljavaju taj luksuz i tako se pojavljuju te izdvojene samotne kapije koje kao da se ne zatvaraju i ne otvaraju osim u ovako izuzetnom slučaju koji je kao pesnička sloboda niko te ne primorava da prođeš ispod tog lûka nastavi dakle sa svojim idejama o politici i ostalom što čini stvarnost Španije prosledi takođe ako ti se dopada svoje ljutnje i muke povodom rasnih odlika našeg soja ko te sprečava znamo da si iz Barselone uprkos asturijskom prezimenu ali iz Asturije ili Barselone uz pretpostavku da ti Barselona ne budi osećanja niti asturijska zemlja izaziva u tvojoj duši zadovoljstvo okreni nam svima leđa i posmatraj druge horizonte jer ćeš se protiviti spontanoj kretnji svog duha ako neko osećanje vodi stazama tako neizrecive tuge na kraju krajeva nećeš biti prvi Španac koji je prestao da voli svoju domovinu ali zašto bi se onda vraćao bolje ostani napolju i odustani konačno od nas kada se razmisli još ti je vreme naša čvrstina je nepokolebljiva i nikakav tvoj napor neće uspeti da je podrije stena smo i stena ćemo ostati

zašto slepo tražiš propast zaboravi na nas i mi ćemo zaboraviti tebe tvoje rođenje je bilo greška ispravi je.“

Bio si se uspavao i kada si otvorio oči uspravio si se. Sat je pokazivao deset do sedam. Na mermernom stolu nalazila se boca vina, a na galeriji su svirali veličanstveni dostojanstveni taktovi Mocartovog *Rekvijema*. Tražio si pogledom Dolores, ali Dolores nije bila tu. Mogao si da popiješ gutljaj fefinjane-sa, ledenog i svetlog, dovoljno da ovlažiš usne, ali nisi se na to odlučio. Dok si spavao oblaci su se razbistrili, sunce je uporno sijalo na nebu rumenom od sutona. Laktovima oslonjen o ogradu posmatrao si pripitomljene brežuljke opasane lozom i rogačem, ptice koje su zasecale blagu prozračnost vazduha, udaljeno more s ućutkanim talasima koje je daljina ublažavala i ulepšavala. Bilo je dovoljno pomeriti glavu da bi se jednim pogledom obuhvatili vitki čempresi vrta, hor kanarinaca smeštenih na granama kedra, igračke koje su Doloresini nećaci zaboravili kada je iskrsnuo nov besmislen predmet pažnje. (Sećao si se njihove strelovite pojave prethodne noći: svečano odeveni u dva liturgijska ruha ukradena iz kapelice u trenutku služavkine nepažnje, nežni i žustri, blago bogohulni, opuštenih nasmejanih lica koja su te ispunila oduševljenjem.)

Za nepun sat Dolores će se pojaviti s kapima koje je prepisao doktor D'Asnijer, kratko će pogledati prema boci u posudi s ledom i, zavaljeni u ležaljke na verandi, čekaćete zlokobnu sirenu koja je redovno najavljivala dolazak posetilaca, pribijajući se upada stranih osoba u to nežno analgetsko utočište mira. Tada više nećeš moći da se s uvažavanjem predaješ brzom i svežem obilju vazduha među borovima ni da se vrtoglavo gubiš u teškoj geometriji sazvežđa, još jednom obavijen mrežama dijaloga koji te pritiska i guši, zarobljenik ličnosti koja nisi ti, pomešan s njom i njom zamenjen. Ali spokoj za sada nije bio narušen i napuštajući baštu i dalje si mogao, ako želiš, svojom

voljom da lutaš uz ribnjak, udišeš blag i gust miris ruzmarina, uhodiš nemu molećivost tek oljuštenog plutnjaka. Da obilaziš unutrašnjost kuće, sada nastanjene strogim i ostrim glasovima *Dies irae* i jedan po jedan iskopavaš jedinstvene i neobične sastavne delove mitskog dekora tvog detinjstva, ogromnu galeriju, mračnu trpezariju, stare i oronule sobe. Uspinješ se na rastočene mansarde i pregledaš dotrajale ormane, ćopave stolice, zamagljena utvarna ogledala. Naginješ se nad stare gravire s ramom od abonosa koje su te tako zadivile kada si bio dečak i čije su vaskrsle beleške zauvek zapisane u tvojoj podsvesti: *Valenciennes prise d'assaut, et sauvée du pillage par la clémence du Roy le 16 Mars 1677*,² *Panorama della città di Roma*,³ *Vue de la Ville et du Château de Dinant sur la Meuse, assiégée par les Français le 22 May et prise le 29 du même mois en l'année 1675, achevée et fortifiée depuis de plusieurs travaux*.⁴ U strogom kabinetu kojem je predsedavao pradedin portret, jednu po jednu mogao si da otvaraš fioke pisaćeg stola, sa svežnjevima porodične prepiske raspoređene po datumima i, ako si želeo, neko vreme napajaš se suludim anahroničnim svetom svojih predaka: pismima robova s iščezlog imanja *Kruses*, u kojima traže blagoslov „od vaša milos“, dalekog gospodara – odgovornog za tebe u dugom nizanju pokoljenja – koji im ga potpuno odbija i oduzima; razglednicama neke već preminule tetke, nesumnjivo svete, pisanim na francuskom prepoznatljivim šiljatim slovima učenica škole *Sagrado korason*⁵ – „*Nous avons célébré la fête de l'Immaculée et nous avons fait une procession très jolie mais comme il faisait un peu froid et il y avait quelques enfants*

² Fr.: Valansijen osvojen u naletu i milošću Kralja pošteđen pljačke 16. marta 1677. (Prim. prev.)

³ Ital.: Panorama grada Rima. (Prim. prev.)

⁴ Fr.: Pogled na grad i zamak Dinan na Mezu, 22. maja opsednut od strane Francuza i zauzet 29. dana istog meseca 1675. godine, obnovljen i kasnije ojačan brojnim radovima. (Prim. prev.)

⁵ Šp.: *Sagrado Corazón* – Sveto srce. (Prim. prev.)

*enrhumés nous n'avons pu mettre la robe blanche*⁶ – to isto Sveto srce, sa srcem kao na anatomskom crtežu, s arterijama i venama, prednjom srčanom komorom, ventrikulima (levom i desnom komorom), u raznim veličinama umnoženo u sludnjavim položajima u svim spavaćim sobama kuće; priznanice o likvidaciji i bilansima bankarskih preduzeća iz Havane, Njujorka i Pariza, pre špansko-američkog rata i raspada porodice. U jednoj od tih fioka mogao si čak da listaš, kao što si i uradio na dan svog povratka, svežanj koverata ispisanih oklevajućim i nezgrapnim rukopisom i, s ponovnim čuđenjem, iznova otkriješ da si njihov autor bio ti: pisama poslatih iz internata u kojem si protraćio deo svoje mladosti, u tužnim i turbnim godinama koje su usledile posle smrti tvoje majke; psihodrame za porodičnu upotrebu – „Nervoznog temperamenta i vrlo samoljubiv. Ponešto povučen u odnosu na svoje drugove, voli da se druži samo s nekolicinom. Pobožnost i milosrdnost uobičajene. Nije naročito sklon igrama za vreme odmora“ – ispisane od strane nekih zaboravljenih profesora neprepoznatljivog potpisa; izdanje Biltena škole u kojem ćeš naći svoju srednju ocenu po predmetima za školsku 1945/1946. godinu – „Veronauka 9, Filozofija 6, Latinski jezik 8, Grčki jezik 9, Književnost 7, Geografija i istorija 10, Matematika 5, Nauke 4, Počasna medalja, Zlato“ – i čak jedan iznenađujuće pregledan spisak Horova i Anđeoskih hijerarhija, dvadeset puta prepisan tvojim rukopisom u jednoj svesci, s beleškom zelenim mastilom načrčkanom na vrhu: „Zbog ometanja drugova na času“ – dokumentovani verodostojni dokazi slikovitog prevrtljivog deteta kakvo si bio i u kojem odrasli čovek danas ne prepoznaje sebe, zaglavljen, kao što si bio, u neizvesnoj sadašnjosti, oslobođen prošlosti kao i budućnosti, s očajnim intimnim saznanjem da si se vratio ne zato što su se stvari promenile i tvoje izgnanstvo imalo

⁶ Fr.: Proslavili smo svetkovinu Bezgrešne i napravili veoma lepu procesiju, ali kako je bilo prohladno i neka deca su bila prehladna, nismo mogli da odenemo belu odeću. (Prim. prev.)

smisla, nego zato što si postepeno iscrpeo svoje rezerve iščekivanja i jednostavno si se pobojao da ne umreš. Tako si nasamo razmišljao dok je poslepodne u raskošnom širenju vatrometa rasipalo svoj sjaj i svetlo postepeno napuštalo proplanke šume koja se prostirala pred tvojim nogama, pre nego što si se, na kraju, odlučio da popiješ ledeno hladan gutljaj fefinjanesa, lenjo pripališ cigaretu, pređeš galeriju koja je podrhtavala od hora *Benedictusa* i među policama masivne biblioteke potražiš album s portretima koji će ti možda omogućiti da pronađeš izgubljeni ključ svog detinjstva i svoje mladosti. Ponovo si mogao da se vratiš u baštu i s njim se smestiš za mermerni sto, udišući drevni plesnivi miris njegovih stranica; s primirenim spokojem posmatraš besanu prirodu, razvučeno nebo i more, pocrvenelo zamiruće sunce: nepokretne na tamnim i požutelim fotografijama, porodične utvare ponovo su ti pozirale, kao na ugovorenim dosadnim ponavljanjima neuspešne scene, i tvoja skorašnja i već daleka istorija ponovo se rađala s njima, karika neprekinutog lanca osrednjosti i konformizma – pre toga pustolovine i pljačke – nesvesni plod i krivac za njihove neme dokone živote, za njihovo kukavičko, nesrećno i beskorisno postojanje.

Preterano iskićena sala upravnog odbora s prostranim radnim stolom okruženim praznim foteljama i portretom Alfonsa XII na zidu; slika broda *Flora* koji beše vlasništvo tada bogate i velikodušne porodice; izbledele razglednice iz Sijenfuegosa s njegovim pustim trgovima, belim crkvama i velikim palmama, savršeno raspoređenim kao u naivnoj pozorišnoj dekoraciji; železnička stanica s nepotrebnim ukrasnim mrtvim prugama i šarolika grupa seljaka koji stoje na peronu; voz za prevoz šećerne trske s imanja u toku berbe šećerne trske, na kojem se mogao pročitati natpis: „Mendiola i Montalvo“; pogled na zgrade na imanju s fabrikom, velikim barakama i pravougaonim trgom, pustim i čistim; drvored palmi koji je vodio do

pradedine seoske kuće; krovovi, kazani i ostali dodatni uređaji kroz koje je morao da prođe sok šećerne trske da bi se očistio, uklonila pena i on prešao u stanje pročišćenog šećera; i Alvaro je mogao pažljivo da posmatra uzornog pradedu i njegovo nagomilano i nestalno potomstvo, ovekovečene u pokretima i stavovima koji su još trajali, tela raspadnutih posle gotovo više od jednog veka. Siromašni idalgo iz asturijske porodice, lukavi trgovac, špekulant i silnik, okrutnog i oholog pogleda, tankih usana i iskrivljenih brkova u obliku upravljača na biciklu, izgledao je kao da naslućuje pogreške i beznačajnost izdanaka koji će posle njegove smrti upravljati njegovim carstvom i koji su, u nameštenom rasporedu E. Kotere, fotografa, Santa Isabel 45, Sijenfuegos, na maloj udaljenosti ukočeni i kruti stajali pred objektivom, tužna zakrpa i kopija prababe pomirene sa sudbinom, ćutljive, većito u crnini, razočarane i nesrećne supruge – zamenjene u krevetu crnim robinjama – bez druge utehe osim setnog bavljenja uspokojavajućom verom i podizanjem dece vaspitane u skladu s normama i pravilima tiranskog, strogog i nepopustljivog morala. Posle pet desetleća, ta ista deca, debela i ćelava, prerano ostarela i kao spljoštena teretom svojih ogromnih odgovornosti, naslednici bogatstva a ne dara, vrli i sebični, pobožni i škrti: Alvarov deda i beskrajna procesija stričeva fotografisanih u Havani, Njujorku i Švajcarskoj pre nagle likvidacije imanja i razdvajanja porodice – posledice rata sa Sjedinjenim Američkim Državama, a i gubitka kolonija. Elegantni deda sa svojim poslovičnim slamnatim šeširom pored besmislenog mavarskog šalea sa periferije Barselone, već nastanjen u Španiji sa suprugom i decom, vozačem i vrtlarom, letnjikovcem i kočijama i – pošto su, nažalost, crni robovi oslobođeni – siromašnim slugama u njegovom isključivom vlasništvu, uz pravljanje darovima i milosrđem, zaslužnim delima i oprostajima, jemstvima za milosrdno božje praštanje u ovom životu i večno spasenje u drugom. Nekoliko godina kasnije, s Alvarovim ocem odeven kao mali engleski mornar i bezazlenom zbirkom

dece, čudnom mešavinom bogatih ubožnika i uplašanih prinčeva: porodična lica označavali su belezi i nedostaci kao ishod neurednog i neredovnog pradedovog života – starci očuvani u krčazima alkohola, mislio je Alvaro – koje je neznani fotograf uhvatio s prečišćenom zlobom jednog Goje pred kraljevskim potomcima Karla IV i Marije Luise; degenerisana rasa budućih gorkih usedelica i – s izuzetkom Alvarovog oca – parazitske gospode, koliko beskorisne toliko i ukrasne. Dve strane dalje – posle obavezne razmene portreta s Mendiolama koji su živeli na Kubi – školske grupe u zbijenoj disciplini zamagljenih lica slepog pogleda podsećale su na jednolično siva vremena koja je Alvaro dobro poznao: sedam školskih gimnazijskih godina u verskoj ustanovi kojom su, prvo majka a zatim porodični savet, pokušavali da slome njegov buntovnički duh i zatvore ga u strogi steznik načela, morala i pravila koji su bili pravila, moral i načela svojstveni njegovoj prezrenoj neznačajnoj klasi; behu to godine pokajanja i greha, sperme i ispovedanja, namera da se popravi i obnovljenih sumnji, istrajno protraćenih u prizivanju gluvog boga – već od pre nekoliko vekova ispražnjenog od svog prvobitnog, početnog sadržaja – do trenutka kada je život nametnuo svoje zakone i nepotpuno skupo zdanje srušilo se kao kula od karata. Delimične slike – jul 1918. godine – tek kupljenog imanja s ponosnom mlađarijom – tetkama i stričevima – nehajno raspoređenom u vrtu tada ukrašenom saksijama sa zvončićima, okruglim foteljama od trske i čudnim seoskim vidikovcem sa slamnatim krovom u kojem je stric Eulohio postavio neobičan prenosivi teleskop. Poslednje fotografije pre njegovog rođenja jasno su reprodukovale pčelinjak s majčinog imanja u Jesteu, kazan za destilaciju ruzmarina, snimak susednog naselja Graje. Alvarov otac nalazio se na svim tim slikama, ohol i dalek, svestan možda glupe i isprazne društvene komedije koju igra, predosećajući – govorio je sebi Alvaro – osetoljubivi vod pobunjenih seljaka i nezgrapnih pušaka koje će mu prekratiti život. Mračno osećanje intimnog skrnavljenja propraćenog

zadovoljstvom sledilo je polaganu smotru tih stranica koje su prizivale iščezlu umrlu prošlost, fantazmagoričnu povorku ličnosti prepoznatljivih samo zahvaljujući brižljivom ispisivanju imena i datuma, čime su spasavane – za koliko vremena? – od nepovratnog i konačnog zaborava; i kao u sjajnoj porodičnoj kući Kauntrija, koju je Alvaro posetio tokom svog putovanja na Kubu – posle revolucije pretvorenoj u skromnu školu *Učitelja umetnosti*, s fotografijama Kastru i Lenjina podrugljivo prikucanim na zid – posmrtna mržnja spram tvrdoglavog soja i njegove uobražene uvaženosti napajala se hranom te smirene čutljive hekatombe. Surovom ironijom sudbine od njega je zavisilo – ko ga je sprečavao da gumicom izbriše beleške u dnu, ili da hirovito izgrebe stranice? – da se isto tako izgubi samo sećanje na njegovo postojanje i da daleko dobro i zlo koje je za života počinilo snuždeno maskirano društvo iz albuma, iščezne u ništavilu iz kojeg su bez ikakve potrebe iznikli i u koje su se razumno i pravedno vratili.

Bezuspešno ju je tražio na policama biblioteke, među brojnim milosrdnim poučnim štivima svojih stričeva: *Ilustrovane mladosti ili Vrlinâ i porokâ gospođe Difresno, Kraljice neba* donje Ane Marije Paulin i de la Penja, baronice Kortese; *Devetnice najsvetijem; Pobožnost svetom Josifu; Priručnika hodočasnika u Rim; Istorije hrišćanstva u Japanu; Kursa apologetike ili objašnjenog izlaganja vere* oca Gvalterija Devivjea; *Godišnjaka Marije ili pravog sluge presvete Bogorodice...* Knjiga koju je na slici s datumom iz maja 1936. godine držala u rukama gospođica Lurdes – cipele, čarape, šeširi, suknja i bluza crne boje, koji su i dalje, posle dvadeset pet godina, ispuštali isti tanani miris tamjana i naftalina – i čiji je sadržaj lepi dečak kakav si davno bio, nežno zavaljen u mekani jastuk, kose začesljane na uvojke, s pažnjom i zanosom gutao – nije se nalazila tu, kao i tolike druge nesumnjivo zagubljena u burnim vremenima revolucije

i rata, kada je stradao tvoj otac i kuća bila rekvirirana, u odbojnoj zemlji potresenoj besplodnom ludom krizom, poslednjim trzajem ropca koji se produžavao tokom vekova i vekova. I sedeći u bašti pod okriljem i zaklonom smirene Mocartove muzike, oživljavao je prizor sačuvan neutralnim objektivnim pogledom fotografa; pokojna pratilja i pobožni dečak kao da su i jedno i drugo nastali u laganom neobičnom snu, slikani u dečjem parku s dadiljama i dečicom, sredovečnom gospodom i mirnim damama. Četiri meseca – zapanjeno si mislio – posle gromkih februarskih izbora i zloslutne pobeđe Narodnog fronta. Opušteni položaj ruku gospođice Lurdes sprečavao je da se odgonetne naslov knjige, a tvoje očarano lice isijavalo je lažno osećanje zavisti i divljenja.

Sećao si se svog silnog razočaranja kada je nisi pronašao i, na dan tvog prvog putovanja u Barselonu, uzaludne posete knjižari specijalizovanoj za verska dela, kada si, suočen s bledom službenicom nalik monahinji, zatražio *Istorije dece mučenikâ* koju ti je gospođica Lurdes poklonila na tvoj sedmi rođendan – tvoju omiljenu knjigu tokom dalekih meseci pometnje koji su prethodili izbijanju građanskog rata.

– Zbirka životopisa, kažete ?

– Da, gospođice.

– Ovde imamo životopis svete Marije Goreti s ilustracijama u boji. Možete da ga prelistate... Ako je za poklon, ostavićete veoma dobar utisak. Ove godine je prodato mnogo primeraka.

– Ne, to nije to. Posredi je starije izdanje... Sećam se da je na koricama bio crtež svetog Tarzicija.

– Ne sećate se imena autora?

– Ne, gospođice...

– Po pristupačnijoj ceni imamo ove *Živote svete dece*. Izdanje u mekom povezu. Trideset pet peseta.

– Mogu li da pogledam?

Službenica ti je pružila knjigu srednjeg formata na čijim koricama je bilo Dete Isus (plavokoso) koje grli jednog malog

sveca (plavokosog), pod snishodljivim pogledom dvaju velikih (plavokosih) anđela, od strane umetnika strogo svedenih na ružičaste glave debelih obraza ukrašene parom krila.

– To su životopisi svete dece – rekla je službenica. – Dobro se prodaje.

– Knjiga koju tražim je o deci mučenicima.

– Neka od njih su takođe mučena – bila je uporna gospođica.

Neočekivano te je obuzela bojazan da ne pomisli da si sadista i isplatio si trideset pet peseta koliko je koštala knjiga, razgaljen njenim stidljivim izrazom sumnje, s podsticajnim svrabom tvojih sedamnaest godina – kao onda kada si s bestidnom fotografijom u džepu izlazio iz prljavog kioska kod Atarazanasa i trčao u potrazi za skloništem gde bi mogao da je posmatraš i na osami se zadovoljiš pogleda uperenog na ledenu deprimirajuću sliku. Po povratku u selo pregledao si knjigu, pisanu približno istim jezikom kakvim se služila gospođica Lurdes, i prošlost je iznenada prodrila u tebe, preobrazivši tvoju knjigu u onu izgubljenju, a tvoj glas u piskavi glas gospođice pratilje.

– „Prefekt zaslepljen tako slavnim ispoljavanjem vere, pun mržnje prema hrišćanima i besa spram lepe device, naredi da je vežu, odvedu u zatvor i tamo okrutno bičuju...“ Slušaš li dobro, Alvaro?

– Da, gospođice Lurdes.

– „Onda je odlučio da je podvrgnu svakojakim mukama. Rastegnuta je na mučilu i divljački joj je kidano meso gvodenim kukama. Dželati su prinosili goruće snopove njenim grudima i slabinama. Bacili su je u kadu sa živim krečom da bi joj izazvali neizdrživo žarenje u utrobi; zalili su je rastopljenim olovom i strasno se predali mučenju njenih čula. Ali koliko god rastao bes prefekta i dželata, utoliko više rasle su ustrajnost, snaga i radost Svetice, čije su usne izgovarale pohvale i zahvalnost Gospodu...“ Jesi li čuo, Alvaro?

– Da, gospođice Lurdes.

– Slušaj dobro, jer priča nije završena. „Uporni prefekt hteo je da utoli svoju đavolsku žeđ za osvetom i naredio je da Sveticu

vežu za ukrštene grede i telo joj doslovno ispeku upaljenim bakljama. U trenutku u kojem je ispustila Bogu dušu videlo se kako joj iz usta izlazi potpuno beli golub koji leti ka nebu, simbol njenog devičanskog duha koji se uspinjao da primi krunu svog mučeništva. Desilo se i drugo čudo, čiji su svedoci bile brojne osobe, a to je da je nebo snežnim plaštom prekrilo golo telo Svetice da ne postane predmet nedostojnih pogleda paganâ...“ Plačeš li, sine moj?

– Da, gospođice Lurdes.

– Patiš li zbog strašnog bola Svetice?

– Da, gospođice Lurdes.

– Da li bi bio spreman da umreš kao ona i blagosloviš Boga za svaku muku?

– Da, gospođice Lurdes.

Kako li je samo osrednji tvoj svet, razmišljao si, ti zdravo dete, razmaženo i besposleno, žitelj sređenog sveta u kojem nema opasnosti ni mogućnosti za junačka dela; pritešnjen tereotom tolikih bića rano predanih smrti i večnoj slavi – Ines, Tarzicija, Pankracija, Agapeta, Pelaja, Lucije i drugih vremenski bližih ali ne manje zadivljujućih, kao što su sveta Magdalena Sofija Barat, sveti Dominik Savio ili Dijak mali Aleksandar – a da u svom životu nisi primetio bar jedno od predskazanja koja pobožnim dušama neizbežno ukazuju na prisustvo božjeg anđela u svetu i koja su se, u knjizi gospođice Lurdes, obično pokazivala već od rođenja budućeg sveca: nebeske posete, ukazanje Deteta Isusa između dva porcelanska vrča iz Sevra, nepravedni progono, stradalničke bolesti, slabo zdravlje...

– „Bilo je takođe božjih čuda u životu ovog Sveca koji je tako brzo prošao našom dolinom izgnanstva. Već u njegovim danima u Murijaldu i Kastelnuevu, tajanstveni mladić, zasigurno stanovnik neba u ljudskom obličju, jednom ga je za života preneo da bi ga poštedeo zamora putovanja. Kasnije ga je jedna gospođa, ništa manje tajanstvena, sama Presveta Devica?, pratila od Kastelnueva do Mondonija, a onda iznenada nestala...“

Naivno si pokušao da podražavaš držanje mučenika nacratanog u knjizi s oreolom svetosti koji je čudesno stajao na njegovoj plavoj anđeoskoj glavi, satima i satima posmatrajući sebe u ogledalu kupatila i uznemireno se pitajući da li tamnokosi zdravi dečaci kao ti uprkos tome mogu da teže ka milosti i zaštiti nebeskih sila, uljuljkivan glasom gospođice Lurdes prepunim uživanja, koja kao da je, činilo se, s naočarima spuštenim niz nos uvek lukavo uhodila osećanja iscrtna na tvom licu.

– „Vrlo brzo mala se istakla svojom pobožnošću i dobrim srcem. Kada je plakala, mogli su da je uteše samo izgovarajući imena Isusa i Marije. Tek što je počela da pokreće usne, ta tako nežna imena bila su prvo što je umela da izgovori. Često su je viđali ručica uzdignutih prema nebu i očiju u molitvi, preplavljenih ljubavnom nežnošću. Već od najranijeg detinjstva ispoljila je očaravajuću i strasnu pobožnost prema Presvetom sakramentu. Često je nestajala iz kuće da bi se prostrla ispred tabernakula. Tamo bi je pronašli nasmejanu i kao u zanosu, nepomičnu od poštovanja i zanetu ljubavlju. Uprkos tome što je još bila dete, već je razumevala i duboko razmišljala o beskrajnoj vrednosti blaga koje se čuvalo iza skromnih vratašaca.“

Ljubomorani, divio si se sinhronizovanoj preciznosti tih vrhunskih života, tako okrutno oprečnih rutini i ispraznosti tvoga, u nedostatku željenog javljanja sanjajući zloćudnu bolest koja bi mogla da te iskuša ili podvrgne žuđenom veličanstvenom mučenju.

– Ne izlazite na ulicu – rekla je nekoliko nedelja kasnije tvoja majka. – Juče su se ponovo raspitivali za njega i videla sam ih da prolaze u kamionima... Izgleda da će spaliti crkve...

I mada tvoja egzistencija spolja nije bila promenjena – obroci u redovne sate, čitanje, šetnje s gospođicom Lurdes – po ozbiljnom i zabrinutom izrazu lica starijih predosećao si upad novog remetilačkog činioca o kojem se pred tobom nikada nije govorilo i koji je u tvom odsustvu izazivao mračne zavere među stričevima, čiju si tajnu uzaludno pokušavao da otkriješ

pretvarajući se na trenutke da spavaš ili izigravajući zadubljenost u svoj težak zadatak iz geografije.

– Moraćemo pehar da sakrijemo na tavan.

– A šta ako nas potkažu nadničari? Ne možemo da rizikujemo da...

– Najbolje bi bilo ići noću.

– I pored kontrole? – bio je to glas strica Sesara. – Potpuno si luda.

– Ići ću s detetom. Usamljena žena...

Nametljivi zvuk zvona prekinuo je razgovor i nekoliko časova kasnije, kada te je gospođica Lurdes poslužila uobičajeno velikom šoljom čokolade i biskvitom, tvoja majka je maramicom brisala suze i smatrao si se obaveznim da se umešaš sa skromne visine svojih sedam godina.

– Majko.

– Srce...

– Plačeš zato što je tata napolju?

– Da, sine moj.

– Zašto toliko kasni s povratkom?

– Ima mnogo posla.

– Ko su ta gospoda koja su se raspitivala za njega?

– Ništa. Neki prijatelji.

Tvoja majka još nije znala šta se desilo u Jesteu – zvanično obaveštenje o smrti primljeno je posle godinu dana – ali njene suze potvrdile su tvoje sumnje da se nešto – šta? – sprema iza kulisa, događaji koje su stariji iz nekog mutnog razloga nastojali da prikriju. Gospođica Lurdes bila je prva koja ti je razotkrila tajnu.

Jedne noći klekla je s tobom pred mali oltar-igračku nad kojim si često držao misu podražavajući pokrete i gestove pravih sveštenika, i naglašavajući rekla: „Pomozi nam u ovim teškim vremenima, Gospode i moj Bože. Ne dozvoli da nevernici uprljaju dušu ovog bića i pretvore je u robinju Satane.“

– Šta se dešava, gospođice Lurdes? – upitao si.

– Ništa, kraljeviću moj, ništa...

– Da, gospođice Lurdes. Znam da se nešto dešava... I video sam kroz prozor kamione s ljudima... Oni su zli, zar ne?

– Ne mogu ti reći ništa, kraljeviću moj. Ni jednu jedinu reč.

– Možete, gospođice Lurdes. Kažite mi.

– Ne, ljubavi. Još si i suviše dete. Obećala sam tvojoj majci.

– Kažite mi, gospođice Lurdes. Kunem vam se da joj neću ponoviti.

– Ne, ne... Ne želim da te navedem da patiš. I suviše si mali da bi razumeo...

– Molim vas, gospođice. Odrastao sam. Nikome neću ništa reći.

– Kraljeviću moj. Jadni moj kraljeviću...

– Ako dođu zli ljudi pomoliću se Bogorodici i oni će umreti.

– Tvoja majka mi je zabranila.

– Molim vas, gospođice.

– Ne mogu, sine moj.

– Dete Isus će mi kazati.

Spojio si ruke kao na crtežima koji su ukrašavali knjigu i, budući da si skršio njen slabšan otpor, gospođica Lurdes te je kroz jecaje privukla k sebi i drhtavim glasom najavila ti dolazak Antihrista. Loše odeveni ljudi nagurani u kamione koji su prolazili ispod tvog prozora bili su posebni izaslanici demona, opaki agenti Zla. Čudovišni svet progona i mučenja, dželata koji bi se kao vukovi okomili na gola tela žrtava, uronio te je u more sreće i nemira, i dalje u neverici zbog sjaja i veličine sna tako brzo i neočekivano ostvarenog.

– Ne bojim se smrti, gospođice Lurdes. – Bila je to rečenica naučena iz knjige.

– Ne, ne, pobogu. Ne možeš tek tako raspolagati životom nedužnog malog anđela.

– Kakav značaj ima nekoliko godina života ako izgubim svoju dušu?

– Gospode, ne slušaj glas ovog stvorenja. Misli na majčinu bol.

– Prizvaću blago ime Marijino i zli ljudi će se pokajati.